

Cuprins

Abrevieri	7
Capitolul I. Legalitatea procesual penală	9
<i>Secțiunea 1. Sistemul de principii fundamentale ale procesului penal</i>	9
1.1. Conceptul de principiu fundamental	9
1.2. Sistemul și interdependența principiilor fundamentale	17
<i>Secțiunea a 2-a. Principiul legalității procesului penal</i>	23
2.1. Aspecte doctrinare	23
2.2. Conținut, semnificație	29
Capitolul II. Acte procesuale și acte procedurale	46
<i>Secțiunea 1. Distincția dintre actele procesuale și actele procedurale</i>	46
<i>Secțiunea a 2-a. Actele procesuale penale</i>	49
2.1. Concept și condiții de valabilitate	49
2.2. Clasificarea actelor procesuale	56
<i>Secțiunea a 3-a. Actele procedurale penale</i>	59
3.1. Concept, cerințe de valabilitate și clasificare	59
3.2. Modificarea actelor procedurale, îndreptarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite – aspecte jurisprudențiale	67
Capitolul III. Sancțiunile procedurale penale	72
<i>Secțiunea 1. Noțiunea de sancțiuni procedurale penale</i>	72
<i>Secțiunea a 2-a. Prezentarea sancțiunilor procesuale în procedura penală română</i>	82

Capitolul IV. Sancțiunea procedurală a nulității	107
<i>Secțiunea 1. Concepția Codului de procedură penală cu privire la nulități</i>	107
1.1. Scurt istoric asupra sistemelor de reglementare a nulităților	107
1.2. Conceptul de nulitate procedurală penală	110
<i>Secțiunea a 2-a. Condițiile prevăzute de lege pentru a opera nulitatea</i>	112
Capitolul V. Clasificarea nulităților procesuale	119
<i>Secțiunea 1. Considerații preliminare</i>	119
<i>Secțiunea a 2-a. Prezentarea nulităților în Codul de procedură penală</i>	127
2.1. Sediul materiei	127
2.2. Nulitățile absolute – conținut, invocare	129
2.3. Nulitățile relative – conținut, invocare	172
Capitolul VI. Efectele nulităților procesuale	197
<i>Secțiunea 1. Declararea și efectele nulităților. Considerații generale</i>	197
<i>Secțiunea a 2-a. Efectele nulităților în actualul Cod de procedură penală</i>	201
2.1. Aspecte generale – sediul materiei	201
2.2. Efectele nulităților absolute	210
2.3. Efectele nulităților relative	219
Capitolul VII. Aspecte jurisprudențiale	224
Capitolul VIII. Concluzii și propuneri de lege ferenda	251
Bibliografie	259

Magdalena Iordache

**NULITĂȚILE ÎN NOUL COD
DE PROCEDURĂ PENALĂ**

Universul Juridic

București

-2015-

*Dreptatea este deasupra noastră și este una
pentru toată lumea și pentru toate timpurile.*

Camil Petrescu

Abrevieri

alin.	alineat
art.	articol
C. pen. anterior	Codul penal din 1968
C. pr. pen. anterior	Codul de procedură penală din 1968
c.	contra
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Convenție	Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Convenția europeană a drepturilor omului)
dec.	decizia
Dreptul	Revista „Dreptul”
Ed.	Editura
ed.	ediția
<i>ibidem</i>	aceiași autor, aceeași lucrare
ICCJ	Înalta Curte de Casație și Justiție
lit.	litera
M. Of.	Monitorul Oficial al României, Partea I
NCP	noul Cod penal
NCPP	noul Cod de procedură penală
O.U.G.	Ordonanța de urgență a Guvernului
<i>op. cit.</i>	opera citată
p.	pagina
par.	paragraful
pct.	punctul
pp.	paginile
PR	„Pandectele române” – Repertoriu de jurisprudență, doctrină și legislație – serie nouă
s. pen.	secția penală
UNBR	Uniunea Națională a Barourilor din România
urm.	următoarele
vol.	volumul

CAPITOLUL I

Legalitatea procesual penală

Secțiunea 1

Sistemul de principii fundamentale ale procesului penal

1.1. Conceptul de principiu fundamental

Analiza legislațiilor procesuale pe plan internațional a generat, în plan doctrinar, necesitatea caracterizării procesului penal ca sistem, ca tip de organizare a activității procesual penale.

Cele două sisteme procesuale consacrate – cel acuzatorial și cel inchizitorial – nu sunt strict delimitate, în împrejurarea în care în mod reciproc și-au împrumutat elemente, determinând astfel un sistem procesual penal mixt, inchizitorial-acuzatorial.

Sistemul acuzatorial, specific țărilor anglo-saxone, recunoaște un rol important părților, înfățișând o desfășurare simplă a procesului penal în care judecătorul este un simplu arbitru în disputa dintre acuzare și apărare. Într-un asemenea peisaj procedural, acuzatorul și acuzatul au deplina libertate de a produce, de a strânge probele spre a le administra în fața judecătorului. Rolul acestuia din urmă este de a urmări disputa într-o procedură publică, contradictorie și într-o manieră neutră și nepărtinitoare, de a rezolva conflictul de drept penal dedus judecății prin adoptarea unei hotărâri în raport cu ceea ce i s-a prezentat de către cei aflați în duel judiciar.

Prin urmare, ținând cont de punctele de vedere ale celor aflați în dispută, de argumente și contraargumente, judecătorul va pronunța o hotărâre în funcție de cele rezultate, și nu neapărat conform propriei sale convingeri.

Sistemul procesual acuzatorial a funcționat în Antichitate și în prima parte a Evului Mediu.

Sistemul inchiuzitorial, caracteristic Evului Mediu, a fost promovât de inchiuziție (instituziție a bisericii catolice) și nu permitea stabilirea adevărului și a vinovăției. Inchiuziția îi judeca pe cei acuzați de erezie și pe cei care, prin conduita lor, se arătau ostili, nesupuși față de biserica catolică.

În evoluția sa istorică, sistemul inchiuzitorial (caracteristic legislațiilor occidentale europene, reprezentativ fiind modelul francez) prezintă trăsături opuse celui acuzatorial. În primul caz, acuzarea, apărarea și judecata nu mai sunt activități distincte, procedura probațiunii are un caracter formal, procesul penal este pornit din oficiu de organul care avea sarcina de a aduna probele și a judeca pricina.

Folosit în forme rudimentare încă din Antichitate, sistemul inchiuzitorial consacra o procedură scrisă și secretă în care singura parte era învinuitul, iar rezolvarea cauzei se făcea, de regulă, fără dezbateri.

Acest sistem se consolidează odată cu puterea centrală în Evul Mediu și cu organizarea justiției canonice inchiuzitoriale.

Sistemul inchiuzitorial așază, așadar, pe prim plan judecătorul (fie el de instrucție ori judecător de ședință), recunoscând și consacrand acestuia un rol activ în administrarea probelor, la solicitarea părților sau din oficiu.

Evoluția societății a generat în planul concepției și principiilor de politică procesuală penală necesitatea ca fiecare legiure procedurală modernă să adopte reglementări cu particularități proprii, ceea ce a făcut posibilă apariția unui sistem procesual penal eclectic (mixt), prin folosirea unor elemente apreciate ca fiind valoroase din cele două sisteme procesuale.

Procesul nostru penal, deși expresie a sistemului penal de origine inchiuzitorială, prezintă și semnificative elemente de contradictorialitate, consfințind poziția responsabilă a judecătorului în adoptarea soluției. Astfel, judecătorul va rezolva cauza cu care a fost investit nu în raport cu ceea ce i s-a prezentat de către părți ca având valoare de adevăr, ci în funcție de ceea ce el însuși, în baza propriei evaluări, a constatat că este adevărat.

Prin urmare, dezlegarea unei cauze nu este determinată de dorința, posibilitatea ori voința părților de a se afla adevărul, ci mai degrabă de formarea convingerii judecătorului că ceea ce decide corespunde realității.

Făcând apologia sistemului inchizitorial, într-un raport prezentat la o reuniune internațională, cunoscutul penalist Jean Pradel a susținut: „Prefer inchizitorialul, căci o cercetare obiectivă a adevărului de către un magistrat (ajutat de poliție) valorează, fără îndoială, mai mult decât două semiadevăruri prezentate cu subiectivitate de părți în cadrul unui duel, unde pasiunea nu poate fi absentă. Dar, totodată, este necesară contradictorialitatea, întrucât este bine ca în arena judiciară fiecare parte să-și poată face auzită vocea sa. Trebuie ca fiecare să poată lupta contra unei prime impresii, căci discuția permite verificarea”¹.

Literatura de specialitate arată că legiurile contemporane conțin reglementări mai mult sau mai puțin corespunzătoare sistemului procesual mixt, poziția în care trăsăturile esențiale ale celor două sisteme procesuale sunt acceptate variază de la o legiuire la alta, în funcție de modul în care este reglementată desfășurarea procesului penal și de organizarea aparatului judiciar².

Configurarea unui nou peisaj procesual penal, redefinirea unor instituții, regândirea altora, introducerea unor reglementări cu caracter inedit, consacrarea acestora se reflectă în mod prioritar în Titlul I al Părții generale a Codului de procedură penală, care reglementează principiile legii procesual penale.

Legiitorul actualului Cod de procedură penală³ a acordat importanță unor instituții specifice sistemului acuzatorial cu intenția de a aduce un plus de rapiditate, celeritate proceselor penale, consacrând o serie de principii noi, alături de cele clasice, ori renunțând la unele dintre acestea.

În atingerea scopului său, procesul penal este guvernat, așadar, de anumite reguli cu caracter general, având menirea de a reglementa structura și desfășurarea procedurii, asigurând în cele mai bune condiții realizarea obiectivelor pe care legiitorul și le-a propus.

¹ J. Pradel, în *Revue internationale de droit pénal* nr. 1-2/1997, p. 229.

² V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*, vol. V, ed. a 2-a, Ed. Academiei Române și Ed. All Beck, București, 2003, p. 21.

³ Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale, publicată în M. Of. nr. 515 din 14 august 2013, în vigoare de la 1 februarie 2014.

Este de neconceput desfășurarea procesului penal în afara unui cadru consfințit prin reguli, principii în condițiile în care reacția societății, prin organele sale, față de cei care au intrat în conflict cu legea penală se impune a se înlăptui într-o manieră organizată, coordonată, cu respectarea tuturor drepturilor și garanțiilor procesuale ale celor chemați să răspundă penal.

În chip natural, accepțiunea de principiu fundamental al procesului penal a cunoscut, de-a lungul timpului, diferite abordări, în raport cu perioada istorică parcursă și, desigur, în funcție de perspectiva din care autoritățile statului au realizat politica penală și și-au desfășurat activitatea organelor judiciare.

O primă observație este aceea că noțiunea de principiu fundamental al procesului penal evocă acea regulă directoare care fundamentează întreaga activitate procesuală, în ansamblul său, fără a se putea raporta numai la una dintre fazele procesului penal.

Ca și în alte ramuri ale dreptului, sfera raporturilor procesuale penale a căror reglementare este determinată de reguli călăuzitoare se poate referi doar la o instituție a dreptului procesual penal – cum este, spre exemplificare, principiul liberei aprecieri a probelor – sau la o fază a procesului penal – ca publicitatea dezbaterilor judiciare.

Cele mai generale reguli care direcționează toate instituțiile și fazele procesuale penale, așadar, procesul penal în integralitate, devin principii fundamentale ale procesului penal.

Ca urmare, principiile fundamentale ale procesului penal sunt acele reguli directoare care determină toate instituțiile procesuale penale și în toate fazele procesului penal, regulile generale care nu determină decât reglementarea urmăririi penale sau a judecării rămânând la nivelul de reguli de bază ale activității respective și fiind și ele determinate de principiile fundamentale ale procesului penal¹.

Menite să asigure îndeplinirea scopului procesului penal, principiile fundamentale reflectă, totodată, prin conținutul lor, trăsăturile specifice procesului penal, reprezentând structura acestuia și deopotrivă baza edificării celorlalte reguli procedurale.

¹ Gr.Gr. Theodoru, *Tratat de drept procesual penal*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 68.

În realizarea scopului său, procesul penal este călăuzit de anumite principii fundamentale ce fixează cadrul politico-juridic în conformitate cu care trebuie să aibă loc reacția societății față de cei ce încalcă legea penală¹.

Conceptul de principiu fundamental al procesului penal semnifică acea regulă de bază care guvernează întreaga activitate procesuală în ansamblul său.

Doctrina de specialitate marchează o serie de definiții date noțiunii de principii fundamentale ale procesului penal.

Acestea au fost considerate ca fiind regulile care prezidează elaborarea normelor pozitive de procedură penală ce sunt utilizate în interpretarea acestor norme, de cunoașterea lor fiind interesați atât legiuitorul, cât și interpretul².

Alți autori le-au caracterizat, *lato sensu*, ca fiind regulile generale care prezintă o mare importanță în procesul penal, iar *stricto sensu*, drept acele idei diriguitoare care sunt proprii atât procesului penal, în integralitatea sa, cât și fiecărei faze procesuale în parte³.

Într-o altă definiție, principiile fundamentale ale procesului penal au fost identificate cu regulile generale care guvernează toate instituțiile procesuale și fazele procesului penal⁴.

Același concept a fost definit ca orientare generală a procesului penal care reflectă concepția și principiile de politică procesual penală ale statului într-o anumită etapă a dezvoltării sale⁵.

Doctrina a evidențiat că funcțiunea comună tuturor principiilor este de a asigura desfășurarea progresivă și coordonată a procesului penal potrivit cu reglementările Codului de procedură penală⁶.

¹ I. Neagu, *Drept procesual penal român. Partea generală*, vol. I, Tipografia „Universul”, București, 1979, p. 41.

² I. Tanoviceanu, *Tratat de drept și procedură penală*, vol. IV, Tipografia „Curierul Judiciar”, București, 1927, p. 26.

³ N. Volonciu, *Drept procesual penal*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 50.

⁴ A.Șt. Tulbure, A.M. Tatu, *Tratat de drept procesual penal*, Ed. All Beck, București, 2001, p. 25.

⁵ G. Antoniu, N. Volonciu, N. Zaharia, *Dicționar de procedură penală*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 217.

⁶ V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *op. cit.*, p. 31.

Prin urmare, indiferent de enunțurile înfățișate, principiile fundamentale ale procesului penal constituie reguli care, în acțiunea lor generală, se aplică întregului proces penal și, deși unele acționează în anumite limite, aspect justificat prin interacțiunea lor, își mențin caracterul de reguli de bază.

Principiile fundamentale ale procesului penal se constituie într-un sistem ce funcționează pe baza interacțiunii și a interdependenței (așa cum se va constata în cele ce urmează), așa încât existența unor limite în acțiunea unui principiu nu-l transformă în principiu specific unei instituții sau faze procesuale, ci acesta rămâne o regulă călăuzitoare a întregului proces penal, menită să determine structura și desfășurarea acestui proces, cu putere de acțiune și cu o contribuție majoră în realizarea scopului procesului penal.

Așadar, principiile fundamentale alcătuiesc un veritabil mecanism de a cărui funcționalitate depinde însăși atingerea scopului procesului penal.

În mod firesc, exercitarea eficientă a atribuțiilor organelor judiciare cu garantarea drepturilor părților și ale celorlalți participanți în procesul penal nu se poate realiza fără respectarea unor reguli cu caracter general, reguli care, inevitabil, sunt supuse adaptării la concepția socială, juridică și politică specifică fiecărui sistem.

Reguli cu caracter general care fundamentează întreaga desfășurare a procesului penal, idei diriguitoare potrivit cărora este organizat sistemul judiciar și se derulează activitatea procesual penală, principiile prezintă generalitate și o semnificație aparte în procesul penal.

Indiferent de definițiile date, principiile fundamentale ale procesului penal constituie temei principal pentru orientarea în practică a organelor judiciare în numeroase situații complexe și uneori deosebit de complicate, care nu sunt integral reglementate sau cu privire la care nu există norme juridice de amănunt¹.

În cuprinsul primului titlu din Codul de procedură penală legiuitorul reglementează principiile și limitele aplicării legii procesual penale, dispozițiile art. 2-12, inclusiv, consacrand principiile care

¹ N. Volonciu, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I, ed. a 3-a, revăzută și adăugită, Ed. Paideia, București, 1998, p. 76.